

İLK DÖVLƏT MUZEYİMİZİN QURUCULARI

Sabina İmanova

ADMİU-nun magistr

E-mail: curly_girl98@mail.ru

*tarix qədər öz qapılarını oxucu
kütləsinin üzünə geniş açmir*

Johann Heyzing

Müsənət dövrə ölkəmizdə faiyallı göstərən muzeylər işçilərinə Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin özünməssux yeri vardır. 1920-ci ildə Azərbaycan Xalq Cumhuriyyatının sıqtundan sonra ölkəmizdə elitar tabağında aid olan bütün müsəkkələr dövlətin nəzarəti verildi. O cümlədən, maşur neft milyonçusu, xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyevin mülliük dəməsində olundu. "1920-ci ilin yun ayında "Dogma" tərəfindən təmizləyi" adlı azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığının məktəbdən kanalar işlər söbəsində tacazza təşkil olmuş "Muzekskurs" yarışməsindən nəzdində yaradılmışdır. Əsasən azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti Parlamentinin iddönümü münasibatında 1919-1-ci dekabrın 7-də başlıq "İstiqlal" muzeyinin materialları təşkil edir. Bu muzey 1920-ci ilin iyunundan həmin muzeyin

şərafına "Doğma diyann tədris muzeyi İslqlal", 1920-ci ilin oktyabrın- dan 1936-ci ilin martınadək Azərbaycan SSR Dövlət Muzeyi adlandırılub. 1920-ci ilin iyulundan məşhur neft sahibkarı və xeyriyyəçi Hacı Zeynalab- din Tağıyevin 1895-1901-ci illərdə tikdirdiyi sarayda yerləşdirilmişdir. (1- şəh 715)

Muzeyin tesisinde Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığının amakəndasının böyük fealiyyəti göstərdiyi danımlıñ işlər. 1920-1922-ci illarda bu quruma elmiş maşhur icimlər xadim və yaçı Niranim Narimanovun adını rəqib etmək yerinə düşürdə. 1923-ci ilda Niranim Narimanovun taşbübüñiyyəsinə yaradılışında "Muzekskurs"da ciddi elmi-tadqiqat işləri aparılmış başlıdır, bu elmi-tadqiqat işləri ölkəmizdən

Tarix muzeyinin blokasi

Volume 11, No. 1, January

Azərbaycan Tədqiq və Tətəbbü Camiyiyatı nümayəndələrinin bölgələr arxeoloji ekspedişiyalar zamanında elədə dayarlı məlumatlı olmalarının muzey quruculuğunu sahəsinə önməli təhdiddir. Bu arxeoloji ekspedişiyaların rəhbərlik edənlər içərisində Ivan Məşənnov, Tarman Pəsək, Boris Latınin, Elşəq Əlakbarov, İshən Cəfərzadə, Mövsüm Salamov və başqalarının adları xüsusi vurğulamaq yərində dursaçıdır. 1923-cü ilədən Azərbaycan Tədqiq və Tətəbbü Camiyiyatının yaradılmasından tarixi elmin inkişafında müümüh rol oynadı. Bu camiyiyatın respublikanın mixtilə bölgələrinə taglı etdiyi sistemli elmi ekspedisiyalarla akademik N.Y.Marmın Kəlməkli nazariyyasının və Azərbaycanın daxili tarixa malik olmuş olduğunu dəllərlə səbət etməyə yənəldildi. 1926-1928-ci illarda camiyiyatın arxeoloji ekspedişiyaları mütamadı hal almış, aşkar edilən arxeoloji materiallar mixtilə ilərdən Azərbaycan Tarixi Muzeyini təhlil etmişlər. (2, səh. 238-239) Ümumiyyətlə Azərbaycan Tədqiq və Tətəbbü Camiyiyatı («Azərbaycan tədqiqi edan və öyrənan camiyiyat») faliyyəti göstərdiyi dövrdə aşağıdakı bölgələr ekspedişiya təklifi etmişlər:

1. Naxçıvan ekspedisiyası.
 2. Xocalı ekspedisiyası.
 3. Mil düzü ekspedisiyası.
 4. Aynır ekspedisiyası.
 5. Lənkəran ekspedisiyası.

Ölkəmizin müxtalif bölgələrinə taşkil edilən həmin ekspedisiyalar nəticəsində topelan arxeoloji materiallar hazırda Milli Azərbaycan Tərixi Muzeyinin arxeoloji fondunda mühafizə olunur. Naxçıvan və Ayrım ekspedisiyalarına

etmiş İvan Messanin sonraları SSRİ akademisi olmuşdur. Olarak müzey işi faaliyetinde xüsusi röla malik alım ve satışlarında sahnesizlik idarəetməsi tətbiq olunmuşdur. Sosial mütəfaşkət işləyir, gülşənli, Sosial-ayrılıqlılığı da almışdır.

Davud bay Sarifov

bayın sayı naticasında az vaxt içarısında Tiflis, Moskva, Leningrad müzeylerinden sadalanın Azərbaycan məxsus yuzlərə nadir və dayarı maddi mədəniyyət nümunələri vətənə geri qaytarılmışdır. Onların içarısında mis, günüs və qızılından zangin sikkə kolleksiyaları, yüksək zərgarlı mamətlər, Azərbaycan xanlığının rəmzləri, silah və bəzək nümunələri, vətənilə mahir azərbaycanlı sanatkarlar tərəfindən toxunmuş xallar və digər sanat əşyaları olmuşdur⁽⁴⁾.

1923-cü ilda Davud bay Şairfövün "Bizim
madanı ırısımız" adlı kitabı işin üzü görür. "Kıbaşları olası ve bolmalar ("Muasır insanların
acıdı"), "İlk amak alatın", "Daş dovrü", "Daş
dövrünün adamı", "Ölde tanışılış", "Gülin kaşı",
"Tıncı dovrü", "Dini görüşür", "Müllatin yaran-
ması" onun mülliñinin na qədər hərtarafı
var dənilər malik olduğunu göstərir". (4).

Aldırıñın qorğu amay natığında qısa

maddet arzında Azərbaycan Dövlət Tarix Muzeyində 50 min qədər maddi mədəniyyət nümunələri toplandı. 1924-cü ilə ölkəmizdə təşkil edilən "Birinci Ümumazərbaycan diyarşurası" qurulduğundan sonra maruzasi işe yarınlaşıcılar tərəfindən böyük maraqla qarşılandı. "Azərbaycanda muzey işi" adlı maruzada ölkəmizdəki müzeçilərin tərkibindən, muzey işi sahəsində meydana gələn ciddi təhlükələrdən bəhs olunur, muzeyşurasının sahəsində problemlər müzakirə edilir.

Problemlerin hâlli yolları axtanır.

Javud bay Şərifov 1925-ci ildən başlayaraq arxeoloji ekspedisiyalarda şaxsan özü rəhbərlik etdi. Onun Qabala və Şaki bölgəsinə ilk ekspedisiyası digərlərindən milli məzmunu ilə ənqarlıydı. Bu fakt da o dövrdə hakimiyətədakı kommunistlərə elə yaxşı təsir bəytişəlmərini. Davud bay Şərifov bütün ekspedisiyalarda əsaslı zərurətli zərurətli işlərə həsr olundu. 1930-cu illərdə mədəniyyətəmərkəz rəhbərliyinin

nin yanından istifa ile Azərbaycanın müxtəlif zonalardan apanlan arxeoloji axşarlıq matənasında zəngin maddi mədaniyyət abidələri aşkarlandı. Ölkəmizin arxeoloji cəhətdən müntazam əyriyləməsində, bu illarda yaradılan şəhər elmi mərkəzlərdən yanaşı, 1927-ci ildə təşkil edilən Azərbaycanın Tarix, İncasat və Təbiat Abidələrinin Qoruyun Komitəsi müühüm rol oynanmışdır. (5)

Axeologiya elmina maraçı Isaq Çarabzadən Azərbaycan Muzeyində İslamyat rühəndirdi. 1926-cı ilda Azərbaycan Tarix Muzeyində elmi fəaliyyətə başlayan alim ömrünü nu muzeyin işçisi səfəri etdi. 1926-cı ilə 1928-ci il qədər, yəni ömrünün sonuna qədər Azərbaycan Tarix Muzeyində çalışsaq Çarabzadə bi müddət arzında ölkəmizdə müxtəlif bölgələrinə anxeoloji ekspedisiyalarla rəhberlik eddi. 1924-cü ildə Tərtər, Şəki, Şəhriyər, Mərdəkən, Naxçıvan, Qazax, İsmayıllı, Milli, Azərbaycan Tarix Muzeyində ekspozisiyasiñanın nümayiş etdirilən anxeoloji arxivlərdən anumana nümayis metodu olan sistemli metod

İ.Cafarzadanın rahbarlığı ettiği arxeoloji ekspedisiyonu Ganca, Örängala, Abşeron, Qırvıqalı, Xocalı, Qızılıvəng, Yatılıçluqa, Qobustan ve sair araziləri ahatlaşdırıldı. Müümün bir nüans da qeyd etmək yerinə düşür ki, arxeoloji ekspedisiyalar və etnoirograf safarları zamanı alda edilən müdafiə mədəniyyətin nümunələri dövlət muzeyində eksponat kimi mühafizə

adabiyat:

1. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası (AME). Azərbaycan, Bakı, "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" NPB, 2007, 883 sah.
 2. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının aspirantlarının elmi konfransının materialları, yun, 2005-ci il, Bakı, "Elm", 2005, s. 238-239
 3. Zemfira Hacıyeva, Azərbaycan dövlət vəlisi, "Şərqi-Qərb" Naşriyyat Evi, 2012, 152 sah.
 4. Davud bay Şiröv. <https://az.wikipedia.org/wik>
 5. Sabina Hüseynova, Azərbaycanda memarlıq və arxeoloji abidələrin öyrənilməsi. <http://medeniyyet.az/>
 6. İshaq Məmmadzadə oğlu Cəfərzadə, <http://lib.az/persons/27>
 7. Elmar Karimov, Müstəqil Azərbaycan ekspozisiyasında arxeoloji artefaktlarının nümunəsi. Mədəniyyət: Problemlər va Perspektivlər. Doktorantur və Genc Tədqiqatçıları XII Beynəlxalq Elmi Konfransının Materialları, Bakı, ADMÜ, 2018, 128 s.

Резюме

Сабина Иманова

СОЗДАТЕЛИ НАШЕГО ПЕРВОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО МУЗЕЯ

Summary

Sabina Imanow

THE FOUNDERS OF OUR FIRST STATE MUSEUM

Автор статьи знакомит читателей с историей создания Национального Музея Истории, исследуя деятельность создателей музея Давуд бека Шарифова и Исхака Джаббарзаде.

Ключевые слова: создание музеев, Национальный музей истории Азербайджана, Давид бек Шарифов, Исаак Диаганзаде.

The article reflects on the activities of Davud bey Sharifov and Ishaq Jafarzadeh in the museum building, who also had a crucial role in establishing of National Museum of History of Azerbaijan.

Keywords: creation of museums, The National Museum of History of Azerbaijan, Davud bey Sharifov, Isaac Jafarzadeh.